

Učiteljski Tovariš

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Ljudstvu izobrazbe! — Kako se je Pepeluharjev Nace za službo priporočal. — Naša organizacija. — Učiteljski pravnik. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Ljudstvu izobrazbe!

„Ljudstvo želi boljše duševne hrane. In če bi naše slovensko ljudstvo take boljše duševne hrane tudi ne želelo, inteligenca je dolžna vzbuditi v masah željo po pouku, po daljni izobrazbi, inteligenca je zavezana, da redno vzbuja med ljudstvom lakoto in žejo po duševnih užitkih ...“

In še nekaj: Ljudstvo se drži tistega, kdor se mu bliža, kdor ga poučuje in duševno vodi ...“

Te vrstice v 3. št. „Ljubljanskega Zvona“ so nam potisnile pero v roke k sledeči razpravi. Namen te razprave nikakor ni, na dolgo in široko razkladati razvoj in zgodovino onih krajev, načinov in mož, ki vodijo po svojih močeh ljudstvo k večji izobrazbi, k nadaljnemu duševnemu delovanju. Raziskavati tudi nečemo, kdo si je v mestih, bodisi v Ljubljani ali kje drugje, pridobil večjih zaslug za nadaljno ljudsko izobrazbo, temveč opozoriti hočemo slovensko učiteljstvo, te ljudske pijonirje, da posveti svoje moči v ljudski blagor, v ljudsko izobrazbo.

Na Dunaju se je pred nedavnim časom ustanovil nekaj odbor, ki ima nalogo ustanoviti nekako ljudsko univerzo, to je sezidati in vzdržavati poslopje, kjer bodo

nastanjene razne knjižnice, bralne sobe in druge ljudski nadaljni izobrazbi namenjene ugodnosti. V tem poslopju bode tudi velikanska dvorana, kjer se bode predavalo v poljudnih besedah v raznih strokah. In če pregledujemo imenik onih mož, ki so si napisali na svoj prapor: ljudstvu več izobrazbe, smemo pač radostno gledati v prihodnost — zakaj napredujemo. Seveda, drugi narodi, druge države so pa že davno prišle na oni sled, da zamore ljudstvo le tedaj tekMOVati in napredovati socialno, ako je dovolj izobraženo. Le na Slovenskem smo še v tem srečnem položaju, da našega ljudstva ni treba še duševno dvigniti na višjo stopinjo duševne izobrazbe kakor one, katero si je pridobil v ljudski šoli. Pri nas na Slovenskem tiči še dve tretjini „intelligence“, klerikalne kakor tudi liberalne, da je naš kmet edino le sposoben za uda „družbe sv. Mohora“, katera pa — mimogrede bodi omenjeno — izda vsako leto kot nekako glavno knjigo kak molitvenik, zakaj(?) no, ker glavni odbor smatra, da naš kmet mora imeti v vsakem žepu drug molitvenik.

Toda temu mišljenju moramo enkrat za vselej napraviti konec. Ljudstvu moramo podati one duševne hrane, katero tako rado zavživa, po kateri tako hrepeni in katera hrana ga bode duševno privedla do onega ob-

Kako se je Pepeluharjev Nace za službo priporočal.

Resnična dogodka iz devetnajstega stoletja. Zapisal Ivan Ivanovič.
(Konec)

„Ta ima pa takó le vedno z živino opraviti; ravnokar je gnal na potok! — Tam-le pri brvi stoji! Oni-le je, brez kamižole!“ pokaže Krivec z vilami proti potoku.

„Z Bogom, gospod Krivec!“ — se poslovi Pepeluhar in jo mahne naravnost proti potoku, previdno stopaje med krajevci in ogibaje se mlak.

„Dober dan, gospod Smolnikar!“ S temi besedami stopi k Smolnikarju, ki je slonel ob brvi.

Smolnikar, mož srednjih let, golorok, v odrezanih škornjih in jerhastih hlačah, se obrne proti došlec, krepko pljune — in na pljunku se je znalo, da je v najožji zvezi z čikom — odgovori v najnižjem basu: „Dober dan! Kaj bi pa radi? Pa vendar niste ta nov učitelj, ki bi rad prišel k nam! Moj fant mi je že pravil, da nekov gospod prosi po vasi službe.“

„Niste se zmotili, gospod Smolnikar! Jaz sem učitelj Ignac Pepeluhar in bi rad sem prišel, če bi me marali. Upam, gospod Smolnikar, da bode tudi Vi glas zame dali, kakor mi bodeta dala svoje glasove gospoda Krivec in Suknar. Kaj ne, gospod Smolnikar, da mi ne boste odrekli! Prosim Vas, storite mi to! Prav hvaležen Vam bom! — tako tarna Pepeluharjev Nace ter si popravlja svoj ščipalnik.

„No, no, bomo že naredili, da bo prav! Samo k gospodu župniku še stopite, boste videli, kaj bodo oni rekli. Gospod župnik so zadnjič rekli pri tistem „sejmu“, da bomo le onega vzeli, ki bode znal dobro orgljati, ker šola je tako še-le druga reč. Meni bi pa še najbolj všeč bilo, ko bi prav nič šole v vasi ne imeli, bi vsaj moj fant lahko zmiraj pasel. Tako ga moram pa včasih vendar v šolo poslati. — No vejo kaj, če mi oni obljubijo, da mi ne bo treba fantiča več v šolo pošiljati — o Kresu bo dopolnil 11 let — potem bom pa za Vas glasoval, drugače pa ne! No, naj mi dajo roko!“

Pepeluhar mu poda molče roko in vpraša:

„Kje so pa gospod Andrej Vrbovščak?“

zorja, da bode mogel v svoji domovini uspešno napredovati in tekmovati z drugimi narodi. In v tem pogledu tiči glavna naloga na rameh slovenskega učiteljstva.

Slovenskemu učiteljstvu torej kličemo besede v spomin: Ljudstvo se drži tistega, kdor se mu bliža, kdor ga poučuje in duševno vodi...

Kako si mislimo mi to bližanje, poučevanje in duševno voditeljstvo?

1. Na vsaki šoli naj se vpeljejo tako imenovane konferencije za starše. Namen teh konferencij bodi v prvi vrsti, seznaniti starše in učiteljstvo, da spoznajo ti, da bode šola le ondi dosegla svoj cilj, svoj smoter, da bode šola le tedaj imela trajen uspeh, ako delujejo starši po onej, po učitelju začrtani poti. In drugič, da starši pridejo do onega prepričanja, da bodo spoznali, da na njih tičita pravzaprav dve tretjini vzgoje. Slednjič je namen tem konferencijam, potegniti staršem z očí ono umetno narejeno mrežo, katero so izvestni krogi prišli tem ljudem čez oči.

2. Pri vsaki šoli naj se napravi nekako ljudsko knjižnico, iz katere bodo dobivali knjige odrasli ljudje. Posebnih umetnosti pač tu ni treba znati in knjige se pa tudi še precej lahko dobe, saj je na svetu dosti rodoljubov, ki so pripravljeni dati kaj knjig za take knjižnice. In čemu so občinski zastopi? Upamo, da se dobi dokaj občinskih zastopov na Slovenskem, ki bi bili voljni, prispevati s primernimi vsakoletnimi prispevki takim knjižnicam; poskusiti je treba. Da so pa ravno take knjižnice velikanskega pomena, navedimo tu le izvleček iz dopisa pod naslovom „Ponikva“, ki ga je prinesla „Domovina“ v svoji 10. št. letošnjega leta. Dopis piše mož, ki stoji v najtesnejši zvezi z znano „Slomškovo ljudsko knjižnico na Ponikvi“. Mož piše: „Sodeč po dvamesečnem obstanku naše „Ljudske knjižnice“, sme se reči, da je seme, ki je padlo na rodovitna tla. Ko se je otvorila dne 26. listopada m. l. — v spomin stoletnice Slomškovega rojstva — bilo jih je mnogo, ki so stavili vanjo svoje upanje; bili pa so tudi taki, ki so gledali novo podjetje nekako od strani in ž njim lastno škodoželjnostjo prorokovali skorajšnji konec.

„Andrejca pa ni danes doma, včeraj je peljal čreselj v Podgoro, ravno tako tudi Lešnjaka ni doma, ta je šel pa v Žlingarje na sejm; vedno mešetari po sejmi, je huji kakor najhuji ciganski konjski mešetar. No, zaradi teh dveh Van ni treba biti v skrbeh, jih bom že jaz pregovoril, ker vidim da ste pameten mož, s katerim se bo dalo še kaj govoriti.“

„Hvala lepa Vam, gospod Smolnikar! Ne bo Vam žal, upam, da bova vedno prijatelja ostala. — Pa z Bogom!“ se poslovila Pepeluhar ter mu poda roko, katero Smolnikar prav krepko stisne ter se poda proti župnišču.

Srečno je prišel Pepeluhar do župnišča. Srce mu je nekako čudno utripalo, najraje bi se vrnil in jo mahnil tja po oni beli cesti, ki je — kakor se mu je dozdevalo — v proti severu od vasi ležeči gozd, v one gorske višine, dvigajoče se koncem gozda proti višnjevemu nebu, da bi ne srečal nobene človeške duše, nobenega živega bitja — — —

Tresoče desnice pograbi kljuko župniških vrat, hoteč vstopiti. Pa vrata so zaklenjena. Ko premišljuje, ali bi pozvonil ali bi raje počakal — da se umiri ona stvarca

Vsestransko zanimanje za „knjižnico“, ki nudi našemu priprostemu, ukaželnemu in potrebnemu človeku najraznovrstnejšega berila, ki ga je ustvarilo slovensko slovstvo, spričuje, da so pri sedanjih razmerah knjižnice za šolo in poleg šole najboljše pospeševalnice ljudske omike in ljudskega blaga.

Šola vpeljuje otroke v človeško družbo. Knjiga, ki nadaljuje teoretično učitelja, pa spopolnjuje človeka, bistri mu um, blaži njegova čustva in širi njegovo duševno obzorje. Človek, ki je mnogo čital, je v vsakem oziru veliko več vreden, nego oni, ki pozna samo abecednik. Z izobraženimi ljudmi se da tudi kaj doseči in v njih moči je naša bodočnost.

To čuti ljudstvo samo in zato sega slastno po vsakem sredstvu, ki ga vodi do zaželenega smotra. Dokaz temu je baš naša „ljudska knjižnica“. V prvem mesecu svojega obstanka izposodilo si je 212 odraslih oseb in 145 otrok skupno 355 knjig. Razmere med čitajočimi možmi in ženami, fanti in dekletami itd. bi bilo sicer zanimivo vedeti. Vrednosti pa nima posebne, ker v mnogih hišah je navada, da eden glasno čita, drugi pa poslušajo in razlagajo. Tudi si hiše knjige križem posojujejo ter nekako tekmujejo, kdo bi več prečital ali več vedel. Staro in mlado, vse je po koncu, zlasti pa se poslužuje mladina lepe priložnosti.

Slovensko učiteljstvo tudi pri izbiranju knjig ne bode prišlo v zadrego, zakaj oni dopisnik v „Domovini“ nam podaja iz lastne skušnje jasno navodilo, ko piše:

„Kaj čita ljudstvo najraje? Knjižnica šteje okoli 800 knjig najrazličnejše vsebine, med njimi knjige, ki so izšle, ko je ležalo slovensko slovstvo še v plenicih in take, ki so šele zadnje dni zagledale luč sveta.

Od vseh knjig pa se čita največ in najraje Gabrščekova „Slovanska knjižnica“ — snovatelj knjižnice, upoštevajte to okolnost, ki gotovo ne ostane na Ponikvo omejena — potem „Ljubljanski Zvon“, „Jurčiča“, „Tavčarja“ in druge ljubljence slovenskega naroda — — —“

3. Slovenskemu učiteljstvu se pa nudi še en korak v dosego ljudske izobrazbe, to je s poljudnimi predavanji. Ta predavanja se pa najlažje spravijo v okvirju delovanja raznih čitalnic in bralnih društev na dan. V tem

v telesu, ki se imenuje srce — začuje lobutanje vrat v prvem nadstropju župnišča in precej rezko, v altu izgovorjene besede: Prepovem Vam enkrat za vselej, da nimate nič več hoditi v isti „konzul“ in tam prodajati raznim — — — te besede ni razumel strmeči Pepeluhar — predpasnike in pomerjati rute. Vsaj sem jaz tu! Ali ste čuli!

„Cin, cin...!“ zapoje zvonec, katerega je Pepeluhar nekako mehanično pograbil — in takoj na to se pokaže pri oknu ravno nad vrati nekako razvneti ženski obraz, po katerem bi ženski poznavatelj sodil, da mora to še dokaj čedno žensko biti, in da še ni prekoračilo kanonične starosti — in vpraša nekako prestrašena:

„Kdo je?“

„Jaz, Ignac Pepeluhar, učitelj! Govoril bi rad z gospodom župnikom. Ali so doma?“ — ispregovori Pepeluhar.

„Ne, ni ga — — jih doma, so ravno kar šli z doma! Kaj bi pa radi?“

„Govoril bi rad ž njimi radi učiteljske službe! Slišal sem, da imajo veliko upliva ne samo pri domačih možeh,

smislu je pričela delovati vrla čitalnica na Viču poleg Ljubljane. Isto tako nam dajo priliko v ta namen občni zbori kmetijskih združenj in slične družbe.

Pri tej priliki apelujemo še posebno na naše kolegije. Tudi njim se nudi prav lepa prilika, stopiti med preprosto ljudstvo ter ga pripeljati do višje izobrazbe. Kot učiteljice pa imajo največ vpliva pri dekletih in ženah. Koliko dobrega, koristnega in za človeštvo prevažnega stori ravno učiteljica lahko na deželi, ako stopi iz svojega visokega elizija — in žalibože, da je v tem eliziju večina — so pač častne izjeme — slovenskih učiteljic med proste dekleta in žene. S tem ne izgubi učiteljica prav nič na ugledu, ravno naopak, slovensko preprosto ženstvo bode tako učiteljico prav oboževalo, in v kratkem pridobi taka učiteljica srca vseh vaških deklet in žena, in s tem je pomagano popolnoma naši stvari, in naš slovenski narod bode s tem v najkrajšem času dohitel ostale narode ne le v izomiki, temveč tudi v sreči in moralnosti. Saj se ne dá tajiti, da je edina podlaga družinski sreči blaga, izobrazena žena.

Stopimo torej med ljudstvo in bodimo mu pravi učitelji. Malo truda bode pač, a ta trud bo bogato poplačan!

Naša organizacija.

(Poročala na občnem zboru „Društva slovenskih učiteljic“
Olga Sittigova.)

Cenjene tovarišice! Na izrečno željo gđc. sklicateljice prevzela sem referat za današnje zborovanje vkljub temu, da še nisem stala nikdar na govorniškem odru. Prosim tedaj, cenjene prisotnice, da ne sodite prestrogo novinke, ki ne stoji na tem mestu iz častihlepja, ampak le iz navdušenja do dobre stvari.

Z veseljem pozdravljam to gibanje med vrliimi kolegijami sosednje Kranjske, zakaj vsaka zavedna učiteljica, koja želi svoj stan pospešiti in povzdigniti, bode uvidela, da je v ta namen baš organizacija edino sredstvo.

Usiljuje se nam pa sedaj vprašanje: Hočejo se li učiteljice zvezati brezpogojno in v vsakem slučaju s svo-

jimi moškimi kolegi, ali so tudi slučaji, v kojih bi kazalo opirati se na svoje lastne moči?

Oglejmo si prvo točko nekoliko bliže. — Vsekako vstreza solidarno postopanje modernemu principu. „V slogi je moč“, to naj bi pomislile i učiteljice. Učitelji in učiteljice, zvezani v eno organizacijo, boreč se za iste težnje, tvorijo trdno falango, katera se upira vsakemu sovražnemu navalu. Ako pa hodijo vsak svoj pot, razcepljajoč svoje moči, morda si celo nasprotujoč, pretrgajo s tem vez svojega lastnega stanu: čut skupnosti, stanovski čut, stanovsko zavednost. S tem pa oškodujejo gotovo i stanovski ugled, stanovsko čast. Vse to govori tedaj jasno za solidarno postopanje.

Ali je pa potem organizacija učiteljic med seboj sploh še potrebna? Ali ne zadostuje, ako se uvrste v organizacijo svojih moških kolegov? Da, potrebna je — 1. ker imajo učiteljice tudi svoje lastne težnje, kojih učitelji nimajo, 2. ker nikakor ne moremo zahtevati, da bi učitelji izbojevali naše interese z isto vnemo, kakor svoje lastne, ali vsaj naše skupne interese, čeprav se zavzemajo — kakor n. pr. štajerski kolegi — prav vrlo za užaljene pravice svojih kolegij, in 3. ker samo oni, ki črevelj nosi, tudi ve, kje ga žuli.

Pridemo torej do zaključka: Kjer se gre za posebne težnje učiteljic, za stvari, ki se samo njih tičejo, tam stopimo čvrsto na noge, tam vprezimo svoje lastne moči. K temu je pa neobhodno potrebna čvrsta organizacija v svrhu enotnega, skupnega delovanja. Samo to omogoči uspeh.

Neobhodno potrebno je tedaj, da se zvežejo boriteljice v tesno zvezo, v organizacijo. In to naj bi pomislile vse mlačne v naših vrstah, ki se plaho odtegujejo vsakemu društvenemu delovanju, ki pa vendar prav zadostno kvitirajo uspehe, koje so izbojevale njihove pogumnejše, marljivejše in delavnejše kolegije. Saj poznamo vsi svetopisemske besede, ki veljajo i za našo stvar: „O, da bi bil vroč ali mrzel, ali ker si mlačen, te bom izbljuval iz svojih ust.“

Velecenjene sotrudnice kranjske! Izvrstna moč Vas je itak že združila v tesno zvezo, prazno slamo bi tedaj mlatila, ko bi hotela govoriti še dalje o organizaciji kot

temveč tudi pri okraj. šol. svetu in celo dež. šol. svetu. Na vsak način bi toraj rad ž njimi govoril! Ali ne vedo, kedaj se vrnejo?“

„Tega ne vem! Ali, če imate kaj takega sporočiti, pa meni povejte, jim — že jaz potem povem. A počakajte, grem dol!“

Ključ v vratih zaškriplje in vrata se tiho odpro. Pepeluhar zagleda pred seboj bujno — v najkrepkejši ženski dobi — še precej prikupljive vnanjosti žensko, katero je takoj spoznal, da mora biti to dobri kuhinjski župniški genij — in ni se zmotil. Spoštljivo se ji odkrije in pokloni.

„Sedaj mi povejte gospod, kaj naj sporočim gospodu župniku?“ — prične kuharica ter mu poda nekako koketno svojo desnico, katero Pepeluhar nekam nerodno pritisne na svoje ustnice.

„Oh, gospodična, sporočite g. župniku, da jih prav lepo prosim, da naj vse korake napravijo, da dobim tu izpraznjeno službo. Prosim pa tudi Vas, gospodična najlepše, da me Vi še posebej priporočite gospodu župniku

ker — — — — beseda mu ni hotela prava priti na jezik in v tej zadregi si je začel popravljati škópalnik na nosu a kljub temu je opazil, kako se je huharica nekako nerovno zgenila — opazila je namreč na Pepeluharjevoj desnici ono usodepolno znamenje — poročni prstan — ter pričela iskati kljuko rekoč: „Je že prav, jim že povem! Srečni!“

In Pepeluhar je stal pred vrati poparjen kakor kak ravno kar po stopnicah vrženi prevsiljivi hausirar. Še posloviti se ni mogel.

Odšel je!

In čedalje večja mu je postajala zagonetka, zakaj je bil tak sloves; vsaj je porabil vsa pravila Valenčičevega „bon-tons“, a vse zaman! Čim dalje je premišljeval, tem temnejša mu je vsa zadeva postajala. O te ženske!

V uradnem listu je čital po preteku enega meseca Ig. Pepeluhar sledeče: Nadučiteljsko mesto v Grumpovlji je dobil Jakob Vrboreje, dosedaj učitelj v Konopljah.